

Tổ chức dạy học dự án theo định hướng phát triển năng lực cho sinh viên Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Vinh

Võ An Hải*

*Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Vinh

Received: 21/5/2024; Accepted: 29/5/2024; Published: 5/6/2024

Abstract: The one of the factors to ensure the goals of the training program, meeting the output standards of higher education institutions is teaching methods that help students learn actively, positive. Project-based teaching method is one of the innovative teaching methods, in which learners - object of teaching activities, is the subject of learning activities, participate in activities related to real-life situations, be experienced, observe, discuss and solve problems.

Keywords: The project method, capacity development orientation, students.

1. Đặt vấn đề

Dạy học theo định hướng phát triển năng lực (PTNL) là một trong những xu hướng quan trọng trong lĩnh vực giáo dục hiện nay. Thay vì tập trung vào việc truyền đạt kiến thức theo hướng một chiều, phương thức giáo dục này đặt mục tiêu tạo ra một môi trường học tập tương tác, khuyến khích sinh viên (SV) vận dụng kiến thức, kỹ năng (KN) và giá trị trong thực tế cuộc sống. Theo đó, vai trò của giảng viên (GV) cũng không còn đơn thuần là người truyền đạt kiến thức, GV sẽ là người tổ chức, hướng dẫn, đồng hành cùng với SV trong quá trình khám phá, tìm hiểu, xây dựng và vận dụng kiến thức, KN vào hoạt động nghề nghiệp.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Dạy học DA

Thuật ngữ DA “Project”, được hiểu theo nghĩa phổ thông là một đề án, một dự thảo hay một kế hoạch cần được thực hiện nhằm đạt mục đích đề ra. Khái niệm DA được sử dụng phổ biến trong hầu hết các lĩnh vực kinh tế, xã hội và trong giáo dục, đào tạo không chỉ với ý nghĩa là các DA phát triển giáo dục mà còn được sử dụng như một hình thức hay phương pháp dạy học.

Đầu thế kỷ XX, các nhà sư phạm Mỹ đã xây dựng cơ sở lý luận cho phương pháp DHDA “The project method” và coi đó là một phương pháp dạy học quan trọng để thực hiện quan điểm dạy học lấy người học làm trung tâm. Có nhiều quan niệm và định nghĩa khác nhau về DHDA. Nhiều tác giả xem DHDA là một tư tưởng hay một quan điểm dạy học; cũng có người coi là một hình thức dạy học vì khi thực hiện một DA, có nhiều phương pháp dạy học cụ thể được sử dụng. DHDA là một hình thức dạy học hay phương pháp dạy học phức hợp, trong đó dưới

sự hướng dẫn của người dạy, người học tiếp thu kiến thức và hình thành KN thông qua việc giải quyết một DA có thật trong đời sống, theo sát chương trình đào tạo, có sự kết hợp giữa lý thuyết với thực hành và tạo ra các sản phẩm cụ thể.

2.2. Dạy học theo định hướng PTNL

Năng lực “Competency” là thuộc tính cá nhân được hình thành, phát triển nhờ tố chất sẵn có và quá trình học tập, rèn luyện, cho phép con người huy động tổng hợp các kiến thức, KN và các thuộc tính cá nhân khác như hứng thú, niềm tin, ý chí,... thực hiện thành công một loại hoạt động nhất định, đạt kết quả mong muốn trong những điều kiện cụ thể. Năng lực ở mỗi con người có được nhờ vào sự kiên trì học tập, rèn luyện và tích lũy kinh nghiệm của bản thân trong hoạt động thực tiễn.

PTNL là phát triển những khả năng hoàn thành nhiệm vụ đặt ra, phát triển nhân cách, trong đó tính tích cực hoạt động và giao lưu của cá nhân đóng vai trò quyết định. Phát triển sự kiên trì học tập, rèn luyện và tích lũy kinh nghiệm của bản thân trong hoạt động thực tiễn. Phát triển khả năng thực hiện thành công hoạt động trong bối cảnh nhất định nhờ sự huy động tổng hợp các kiến thức, KN và phát triển các thuộc tính cá nhân khác như hứng thú, niềm tin, ý chí. Phát triển các năng lực chung cũng như năng lực đặc thù của người học.

Định hướng PTNL là đảm bảo hướng tới PTNL người học thông qua nội dung giáo dục với những KN, kiến thức cơ bản, hiện đại và thiết thực; giáo dục hài hòa đức, trí, thể, mỹ; chú trọng vào việc thực hành, vận dụng các kiến thức, KN đã được trang bị trong quá trình học tập để giải quyết các vấn đề trong học tập và đời sống hàng ngày; tích hợp cao ở các lớp học dưới, phân hoá dần ở các lớp học trên. Thông qua

hình thức tổ chức giáo dục và các phương pháp giáo dục, phát huy tiềm năng và tính chủ động của mỗi người học, đồng thời có những phương pháp đánh giá phù hợp giá phù hợp với mục tiêu giáo dục đặt ra.

Dạy học theo định hướng PTNL hướng tới mục tiêu phát triển tối đa phẩm chất và năng lực của người học thông qua cách thức tổ chức các hoạt động học tập độc lập, tích cực, sáng tạo của người học dưới sự tổ chức, hướng dẫn và hỗ trợ hợp lý của người dạy. Trong mô hình này, người học có thể thể hiện sự tiến bộ bằng cách chứng minh năng lực của mình. Điều đó có nghĩa là người học phải chứng minh mức độ lĩnh hội và làm chủ các kiến thức, KN (được gọi là năng lực); huy động tổng hợp mọi nguồn lực (kinh nghiệm, kiến thức, KN, hứng thú, niềm tin, ý chí,...) để giải quyết các vấn đề trong thực tiễn theo tốc độ của riêng mình.

2.3. Dạy học DA theo định hướng PTNL

DHDA là một phương pháp dạy học quan trọng để thực hiện quan điểm dạy học lấy học sinh làm trung tâm. Người học tham gia tích cực và tự lực vào các giai đoạn của quá trình dạy học, từ việc xác định mục đích, lập kế hoạch đến việc thực hiện DA, kiểm tra, điều chỉnh, đánh giá quá trình và kết quả thực hiện. GV đóng vai trò tư vấn, hướng dẫn, giúp đỡ, khuyến khích tích cực, tự lực, tính trách nhiệm, sự sáng tạo của người học.

Dạy học thông qua các hoạt động thực tiễn của một DA. Người học tiếp thu kiến thức và hình thành KN thông qua các hoạt động thực tiễn. Chủ đề của DA luôn gắn liền với những tình huống của thực tiễn xã hội, với những nghề nghiệp cụ thể, đời sống có thực, gắn liền nhà trường với thực tiễn đời sống xã hội, với địa phương, với môi trường và có thể mang lại những tác động tích cực đối với xã hội.

Hoạt động học tập phong phú và đa dạng. có sự kết hợp tri thức của nhiều lĩnh vực hoặc môn học khác nhau nhằm giải quyết một vấn đề có thực mang tính thách thức. DA có tính liên môn, có nghĩa là nhiều môn học liên kết với nhau. Trong quá trình thực hiện DA có sự kết hợp giữa nghiên cứu và vận dụng lý thuyết vào trong hoạt động thực tiễn, thực hành. Thông qua đó, kiểm tra, củng cố, mở rộng hiểu biết về lý thuyết cũng như rèn luyện KN hành động, tích lũy kinh nghiệm thực tiễn.

Kết hợp làm việc theo nhóm và làm việc cá nhân

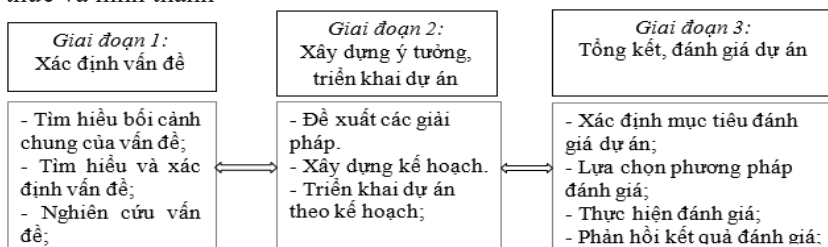
trong khi thực hiện DA sẽ giúp cho sản phẩm chất lượng hơn, tốn ít thời gian hơn vì nó kết hợp và phát huy được sở trường của mỗi cá nhân. Các DA đòi hỏi KN cộng tác làm việc giữa các thành viên, giữa SV và GV cũng như với các lực lượng xã hội khác cùng tham gia trong DA.

Quan tâm đến sản phẩm của hoạt động của DA. Sản phẩm có thể là vật chất, hoặc phi vật chất, một bản thiết kế hoặc một kế hoạch. Các sản phẩm không chỉ là những thu hoạch thuần túy về lý thuyết mà trong đa số trường hợp, các DA còn tạo ra những sản phẩm vật chất mang tính xã hội. Những sản phẩm đem lại nhiều ích lợi đối với xã hội thường được đánh giá cao. Chúng có thể được công bố, giới thiệu rộng rãi và đưa vào sử dụng trong thực tế.

2.4. Xây dựng dự án học tập (DAHT) theo định hướng PTNL cho SV

Xây dựng DAHT, thực chất là tạo ra một sản phẩm với tư cách là kết quả của việc giải quyết một nhiệm vụ học tập mang tính phức hợp không chỉ về mặt lý thuyết mà đặc biệt về mặt thực hành. Với mục tiêu gắn kết SV với những mảng kiến thức liên quan, tác động tích cực tới việc học, SV thực hiện vai trò khám phá hệ thống kiến thức, đặt câu hỏi, nhìn vào vấn đề trong hệ thống kiến thức, phát triển giải pháp, lên kế hoạch và triển khai DA.

Xây dựng một DAHT nói chung, có thể triển khai qua các giai đoạn được khái quát bằng sơ đồ 2.1.

Sơ đồ 2.1. Xây dựng DAHT theo định hướng PTNL

2.4.1. Giai đoạn 1: Xác định vấn đề

Để xác định vấn đề có thể triển khai thành DAHT, cần tổ chức cho SV thực hiện qua các bước cụ thể sau:

- *Tìm hiểu bối cảnh chung của vấn đề:* Thực chất của việc tìm hiểu bối cảnh chung của vấn đề giúp SV trả lời các câu hỏi: Những dữ liệu nào đã có ở vấn đề đó? Những khoảng trống của vấn đề cần giải quyết? Tầm quan trọng của việc giải quyết những khoảng trống ấy? Những lý do cơ bản và giả thuyết của nghiên cứu vấn đề đó là gì? Trả lời các câu hỏi trên giúp SV hiểu được sâu hơn về bản thể vấn đề,

những vấn đề tiềm ẩn khác tại cùng thời điểm, địa điểm, lĩnh vực, giúp phát triển các hướng giải pháp đã được triển khai, đặt thêm câu hỏi đa chiều để đảm bảo nghiên cứu của mình trở nên thực tế.

- *Xác định vấn đề*: Tìm kiếm các vấn đề liên quan đến DA; xác định những vấn đề cốt lõi của DA. Vấn đề là chủ thể quan trọng nhất trong mỗi DAHT. Xác định lại vấn đề tức là giúp SV đào sâu vấn đề nhằm tìm cốt lõi của vấn đề là gì, từ đó xác định mục đích của DAHT. Để xác định vấn đề cốt lõi, GV cần giúp SV xác định được những nhiệm vụ mà họ cần giải quyết thông qua thực hiện DAHT. Đây có thể là vấn đề được đặt ra từ các DAHT đã được triển khai trước đó hoặc xác định một vấn đề mới, trong một bối cảnh hoàn toàn mới.

- *Nghiên cứu vấn đề*: Xác định được những mảng kiến thức đã biết về vấn đề cần nghiên cứu; lên được kế hoạch tìm hiểu về những mảng kiến thức chưa biết. Vấn đề của DAHT cần giải quyết bao giờ cũng có mối liên quan nhất định đến những kiến thức đã học, những trải nghiệm đã có của SV. GV cần tổ chức để SV trao đổi nhằm làm xuất hiện các liên tưởng, trên cơ sở đó sàng lọc các liên tưởng để hình thành các giả thuyết và kế hoạch cho việc giải quyết vấn đề của DAHT. Ở giai đoạn này, GV có thể giới thiệu thêm một số tài liệu tham khảo để các nhóm tự tìm hiểu và tổ chức Seminar.

2.4.2. Giai đoạn 2: Xây dựng ý tưởng và triển khai DA

- *Đề xuất các giải pháp*: Đề xuất giải pháp là quá trình tổng hợp, đánh giá và loại trừ các ý tưởng để đưa ra được nhóm ý tưởng tối ưu và khả thi nhất. Các ý tưởng về giải pháp cần được phân tích kỹ lưỡng về tác động của chúng tới bối cảnh của DA và các chủ thể liên quan. Quá trình đề xuất giải pháp giúp nhóm DA hiểu hơn về bản chất của DA, bản chất của các ý tưởng, giải pháp. Việc đề xuất giải pháp cho DA cần hướng dẫn để SV có thể xác định được mục tiêu của giải pháp (hướng vào giải quyết khía cạnh nào của vấn đề?) và phân tích những khó khăn, thuận lợi khi thực hiện giải pháp đó. Khi xây dựng kế hoạch triển khai DA cần trả lời các câu hỏi: Cái gì cần đạt được/hình thành được từ DAHT này? Phạm vi của DA (nội dung, địa bàn, thời gian)? Khi tham gia DA các thành viên trong nhóm có nhiệm vụ cụ thể ra sao? Những rào cản nào có thể xảy ra trong quá trình triển khai DA.

- *Triển khai DA theo kế hoạch*: Là quá trình SV kiểm thử các giả thiết đã được đặt ra để giải quyết vấn đề; ứng phó với những thay đổi không nằm trong kế

hoạch; tiến hành ghi chép và trao đổi thường xuyên về tiến trình của DA. Quá trình triển khai DA, GV cần yêu cầu và có kế hoạch để các nhóm SV báo cáo tiến độ và những kết quả bước đầu thực hiện được. Bước này sẽ giúp SV dễ dàng phát hiện những hạn chế, khó khăn và kịp thời có định hướng điều chỉnh nhằm đạt được kết quả cuối cùng tốt nhất.

2.4.3. Giai đoạn 3: Tổng kết, đánh giá DA

Xác định rõ mục tiêu của việc đánh giá DAHT; đánh giá DA có thể được thực hiện bằng các phương thức khác nhau. Tuy nhiên, GV cần lựa chọn phương thức đánh giá phù hợp với đặc thù học phần. Đánh giá DA cần dựa vào rubric đã được thiết kế. Khi đánh giá, GV cần tổ chức để SV sử dụng rubric tự đánh giá sản phẩm hoặc SV đánh giá chéo sản phẩm của nhau.

Đánh giá DA cần đánh giá quá trình, đó là những phản hồi cần thiết không chỉ cho GV mà cho cả SV về tình trạng hiểu biết hiện tại, quá trình phát triển KN, kiến thức, cũng như định hướng những bước đi tiếp theo, qua đó giúp cải thiện và thúc đẩy quá trình học tập. Như vậy, thông qua thực hiện các DAHT, SV không chỉ giải quyết được những nhiệm vụ học tập, lĩnh hội được những kiến thức cần thiết mà còn hình thành được cách thức làm việc, phát triển được KN tự học, tự nghiên cứu đặc biệt là hình thành và PTNL nghiên cứu cho bản thân.

3. Kết luận

DHDA là một hình thức dạy học tích cực theo quan điểm dạy học định hướng vào người học. DHDA sẽ phát huy ưu điểm khi triển khai chương trình đào tạo đại học được xây dựng theo tiếp cận chuẩn đầu ra, giúp hình thành và PTNL làm việc tự lực, năng lực sáng tạo, năng lực giải quyết các vấn đề phức hợp, tinh thần trách nhiệm và khả năng cộng tác làm việc của người học. Tổ chức và hướng dẫn SV thực hiện DAHT có thể thực hiện đồng thời hai mục đích trong đào tạo, vừa giúp SV hoàn thành nhiệm vụ học tập vừa là cơ hội để hình thành và PTNL chung.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Bernd Meier, Nguyễn Văn Cường (2014), *Lí luận dạy học hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm.
- [2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, DA Việt Bi (2010), *Dạy và học tích cực – Một số phương pháp và kĩ thuật dạy học*. NXB Đại học Sư phạm.
- [3]. Hoàng Anh Đức, Tô Thụy Diễm Quyên, (2019) *Học tập qua DA*, NXB Giáo dục Việt Nam.
- [4]. Trịnh Văn Biều, Phan Đồng Châu Thủy, Trịnh Lê Hồng Phương (2011), *DHDA - Từ lí luận đến thực tiễn*, Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, Số 28.